

Elgesio sutrikimai

Parengė Julija Moskevič

Apibūdinimas

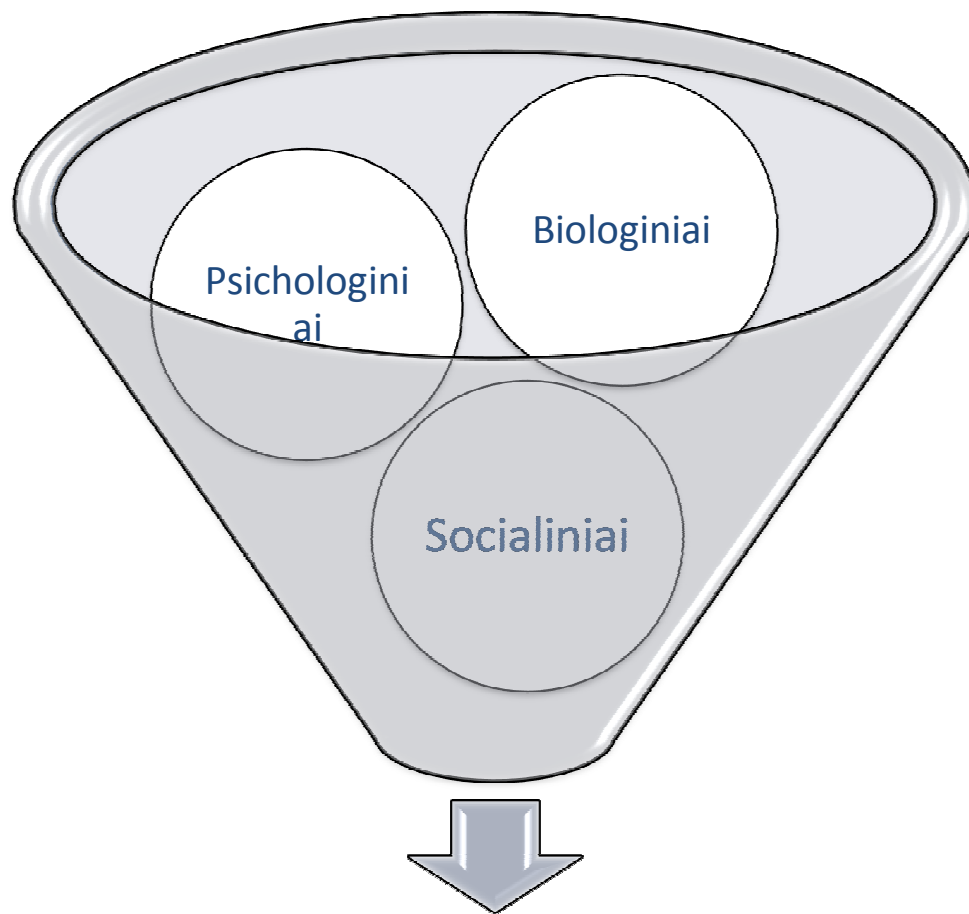
Tai kitų teises pažeidžiantis, agresyvus, įžūlus elgesys.

- Toks elgesys turi būti *nuolatinis* ir *pasikartojantis*.
- Sutrikdo vaiko amžiui būdingas socialines elgesio normas.
- Tai ne vaiko išdykavimas ar maištavimas.
- Netinkamas mokinių elgesys gali būti apibūdinamas kaip sunkumai, nes šių vaikų suvokiamas pasaulis labai sudėtingas ir problemiškas.

Paplitimas

- 3-5 %.
- Berniukų ir mergaičių santykis 4:1.
- Su amžiumi problemiškas elgesys pasireiškia dažniau, yra labiau pastebimas, kelia daugiau sunkumų.
- Didesnis paplitimas tarp žemesnio socialinio ir ekonominio sluoksnio gyventojų.

Priežastys



Elgesio sutrikimai

Elgesio požymiai:

- Agresyvus, kitus žalojantis, kitus provokuojantis elgesys.
- Apgaudinėjimas.
- Dažni ir stiprūs pykčio priepuoliai, irzlumas, šiurkštumas.
- Įžūlumas.
- Neklusnumas.



Požymiai:

- Nemandagūs, neigia autoritetus.
- Atsakomybės, užuojautos, gėdos, įžvalgų stoka.
- Nesugeba siekti užsibrėžto tikslo.
- Nepasimoko iš patirties.
- Dėl savo problemų kaltina kitus.
- Nepasitiki aplinkiniais.
- Linkę piktnaudžiauti alkoholiu, narkotikais.

Veiksniai, dėl kurių sutrikimas gali labiau pasireikšti

- per didelės klasės, per mažos erdvės ir jų stygius, mokymasis dviem pamainomis, per didelis mokymo krūvis, per aukšti pažangumo reikalavimai, triukšmas ir psichologinė įtampa;
- vaiko atstūmimas, žeminimas gali paskatinti jį agresyviai elgtis. Nepriimanti ir šalta mokyklos aplinka (paskatinimų, pagyrimų stygius, kai kurių mokytojų spaudimas, vaiko veiklos nuvertinimas, individualios atsakomybės vaikui nesuteikimas, bendraklasių patyčios).

Sumažinus tokių veiksmų įtaką geros prognozės **tikimybė siekia 90%.**

Socializuotas elgesio sutrikimas

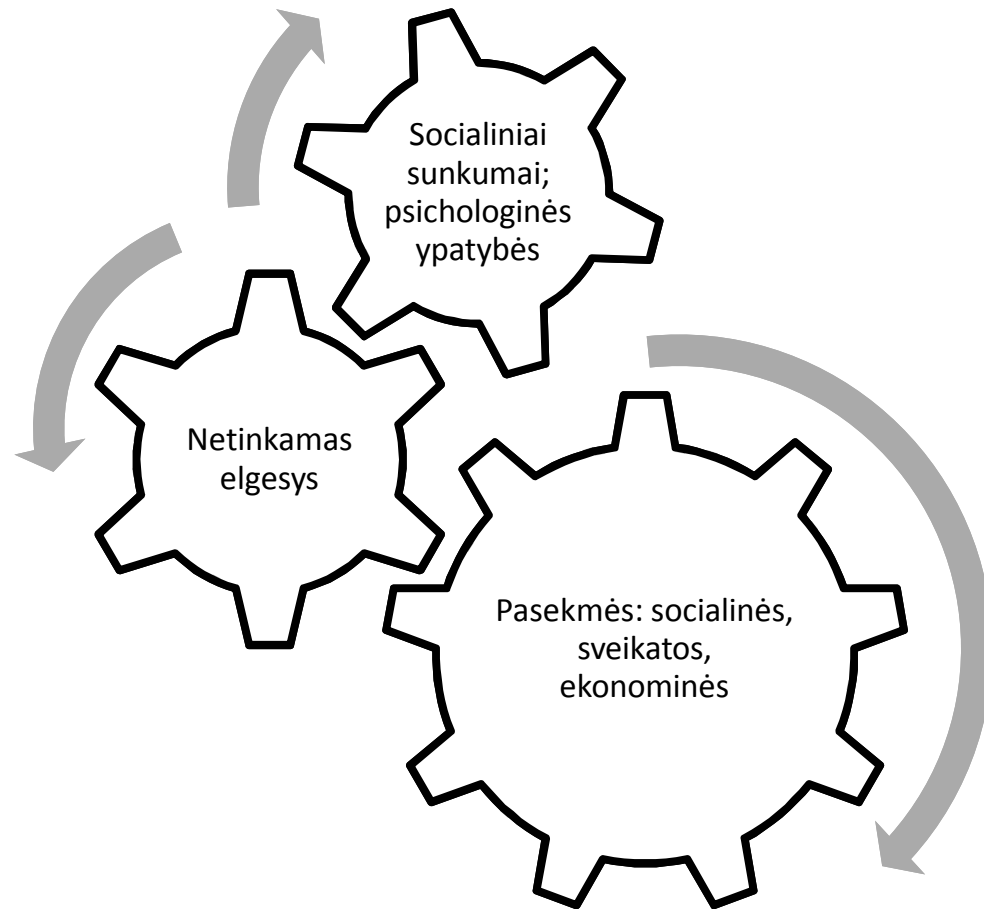
- Disocialus, agresyvus, įžūlus elgesys.
- Tokie vaikai – sėkmingai pritapę prie bendraamžių grupės.
- Dažnai, bet ne visada, šios grupės – įsitraukusios į nusikalstamą veiklą.
- Moralai nepadedą, reikia nukreipti energiją į tinkamą veiklą.
- Geri manipulatoriai.
- Jei nepavyksta susitarti – pagerėjimo tikimybės nėra.

Nesocializuotas elgesio sutrikimas

- Papildomai pasižymi įvairiapusiu individo santykių su kitais vaikais sutrikimu.
- Pasireiškia įvairiose situacijose.
- Diagnozuojant akcentas *santykių kokybei*.
- Prognozė labai liūdna.
- Labai reti atvejai.



Prasta prognozė



Rizikos ir prognozės

- Narkotikų vartojimas → gyvybei pavojingos infekcinės ligos.
- Mergaitės, turinčios elgesio sutrikimus → depresija → bendravimas su elgesio sutrikimus turinčiais vaikinais → ankstyva motinystė → patirs daugiau psichiką žalojančių išgyvenimų.
- 10 % vaikų turinčių elgesio sutrikimus miršta dėl smurtinių priežasčių nesulaukę vidutinio amžiaus.

Patarimai mokytojams

- Palaikykite akių kontaktą, prieikite arčiau mokinio, naudokite neverbalinį kontaktą (uždėkite ranką ant peties ir pan.), ištarkite mokinio vardą;
- Užduokite klausimą (“Ar kilo kokia problema?”, “Gal galiu tau padėti?”), palaikykite, pasiūlykite pagalbą, naudokite priminimus, nukreipkite dėmesį (“Man reikėtų, kad tu...”);
- Perpsėkite, paaiškinkite pasekmes (“Jei tu darysi taip, tai atsitiks tai ir tai... Tu gali rinktis...”);
- Taikykite nuobaudas ir bausmes: užrašykite mokinio vardą lentoje, įrašykite pastabą mokinio pasiekimų knygelėje ar užrašuose tėvams, padarykite “pertraukėlę”, pareikalaukite baigti darbą per pertrauką, palikite po pamokų, praneškite administracijai, tėvams;

Patarimai mokytojams

- Mokinių elgesiui valdyti gali būti naudojama trijų spalvų (“šviesoforo”) sistema ir matuokliai (mokinių mokymui valdyti balso garsumą skirtingose situacijose – diskutuojant grupėje, dirbant poromis ir pan. Tai padeda išvengti triukšmo klasėje);
- Pastebėti, kai mokinys elgiasi gerai ir pastiprinti jų elgesį pagyrimu ar paskatinimu;
- Parinkti užduotis, atitinkančias mokinių gebėjimus;
- Gerai apsvarstyti mokinių jungimą į grupes, jei to reikia užduočiai atlikti, suteikiant mokiniams, turintiems emocinių (ar) ir elgesio sutrikimų, galimybes stebėti ir kopijuoti tinkamą elgesį;
- Kruopščiai išaiškinti mokiniams jų elgesio pasekmes;

Patarimai mokytojams

- Siekiant sumažinti pykčio proveržius, jei įmanoma, pasitelkti humorą (tačiau nemenkinti mokinių);
- Mokyti pykčio valdymo būdų;
- Pastebėti vaikus, kai jie gerai elgiasi. Ieškoti galimybių pagirti mokinius už tinkamą elgesį. Tai skatina geriau elgtis ir yra daug veiksmingiau už barimą dėl blogo elgesio. Žinoma, taip, kaip giriamas vaikas, turi derėti su jo amžiumi ir temperamentu (pvz, vyresnio amžiaus vaikams gali nepatikti viešas pagyrimas, tačiau jei tai pasakoma asmeniškai arba dalyvaujant tėvams, tai gali turėti teigiamą poveikį);
- Įsteigti “ramybės kambarį”. Jei pamokoje kilo problemų ir mokinys pradėjo elgtis netinkamai, reikėtų sudaryti galimybę jam pabūti ramioje aplinkoje (tačiau niekada nereikėtų palikti vaiko be suaugusiųjų priežiūros);
- Kuo anksčiau pastebėti mokymosi problemas ir suteikti efektyvią pagalbą;
- Kiek įmanoma skatinti tėvų paramą.

Mokytojo ir mokinio kontaktas

- Mokymo būdas yra svarbus veiksnys, o geras mokytojo ir mokinio kontaktas – bendravimas, santykių palaikymas, tarpusavio supratimas – yra būtinas. Labai svarbu, kad mokytojas norėtų dirbti su tokiu vaiku ir galėtų dirbti komandoje kartu su kitais specialistais bei tėvais. Gerų tarpusavio santykių pradžia – teigiamas požiūris į vaiką, turintį sunkumų, pastebint jo stipriasias savybes.

Svarbu, kad mokytojas:

- ✓ gebėtų užmegzti ir išlaikyti su vaiku pozityvų kontaktą, sukurti palankią bendradarbiavimo atmosferą;
- ✓ sukurtų dalykinę darbo aplinką pamokoje, susitelkdamas vien ties dėstoma medžiaga, atsisakydamas pašalinių vaizdinių ir garsinių dirgiklių;
- ✓ siektų geresnių darbo rezultatų, dirbdamas jį komandos, sudarytos iš kitų mokytojų, mokytojo padėjėjo, mokyklos psichologo, socialinio darbuotojo, principu ir glaudžiai bendradarbiaudamas su vaiko tėvais/globėjais.

Nusistatymas

- Tokių mokinių mokymasis didele dalimi priklauso nuo to, kaip juos priima mokykla;
- Labai svarbios yra mokytojų nuostatos;
- Teigiamų rezultatų gali pasiekti tik ta mokykla, kuri yra pozityviai nusiteikusi tokių vaikų atžvilgiu;
- Svarbu mokytojams su šiais mokiniais kalbėtis ne tik pamokų, bet ir pertraukų metu. Pokalbiai su tokiais mokiniais būtini. Svarbu pamatyti, kuo jie gyvena, kaip jaučiasi mokykloje ir namuose, su kokiais sunkumais susiduria bendraudami su bendraklasiais ir kaip tai juos veikia. Tai leidžia pajusti, jog jie mokytojui yra svarbūs ir įdomūs.

Netinkamo elgesio keitimas

- Tas elgesys, kurio pagalba vaikas susilaukia dėmesio, už kurį yra skatinamas, ateityje linkęs kartotis, o ignoruojamas – silpnėti ir išnykti. Reikėtų stengtis kiek įmanoma neakcentuoti probleminio vaiko elgesio, bet visokeriopai skatinti pageidaujamą, priimtina elgesį.
- norint išlaikyti auklėjimo nuoseklumą ir išvengti spontaniškų reakcijų **susidarius sunkiai valdomai situacijai** klasėje, būtina iš anksto numatyti ir su administracija bei tėvais suderinti klasės elgesio valdymo būdus ir priemones, aptarti numatytus taikyti paskatinimus bei nuobaudas.
- **elgesio taisyklėms** klasėje reikėtų skirti ypatingą dėmesį. Jos turi būti tikslios, aiškios, pateikiamos naudojant vaizdines priemones.
- numatyti tinkamus **skatinimo būdus**, kurie stiprintų ir palaikytų teigiamą jo elgesį. Paskatinimams bei apdovanojimams galima panaudoti įvairių simbolių ar taškų sistemą.